

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Кафедра загальної, вікової та педагогічної психології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи
О.Б. Жильцов
2016 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ

напрямок підготовки 6.030103 «Практична психологія»
(шифр і назва спеціальності)
спеціалізація _____
(назва спеціалізації)
інститут, факультет, відділення ІНСТИТУТ ЛЮДИНИ
(назва інституту, факультету, відділення)

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02130554
Навчальний відділ
Моніторинг якості освіти
Програма № 32 24
(підпис) А.Б. Жильцов
(прізвище, ім'я, по-батькові)
2016

2016-2017 навчальний рік

Робоча програма Психологія управління для студентів
за напрямом підготовки 6.030103 Практична психологія

Розробники : Москальов Максим Володимирович, кандидат психологічних наук,
доцент кафедри загальної, вікової та педагогічної психології

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри загальної, вікової та педагогічної
психології

Протокол від «30» серпня 2016 року № 1

Завідувач кафедри загальної, вікової та педагогічної психології

 (Сергеєнкова О.П.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Розподіл годин звірено з робочим навчальним планом. Структура типова.

Заступник директора Інституту людини Н. А. Клішевич

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-професійний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 0301 «Соціально-політичні науки» (шифр і назва)	Нормативна (за вибором)	
	Напрямок підготовки 6.030103 Практична психологія (шифр і назва)		
Модулів – 2		Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		3-й	-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання 1		Семестр	
Загальна кількість годин – 108		5-6-й	-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 60	Освітньо-професійний рівень: перший «бакалаврський»	Лекції	
		22 год.	год.
		Семінарські	
		20 год.	год.
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		60 год.	
		Вид контролю:	
			залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Робоча навчальна програма з дисципліни «Психологія управління» є нормативним документом Київський університет імені Бориса Грінченка, який розроблено кафедрою загальної, вікової та педагогічної психології на основі освітньо-професійної програми підготовки спеціалістів відповідно до навчального плану для всіх спеціальностей денної форми навчання.

Робочу навчальну програму укладено згідно з вимогами кредитно-модульної системи в організації навчання. Програма визначає обсяги знань, які повинен опанувати спеціаліст відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики; алгоритми вивчення навчального матеріалу дисципліни «Психологія управління»; необхідне методичне забезпечення; складові та технології оцінювання навчальних досягнень студентів.

«Психологія управління» є складовою частиною дисциплін психолого-педагогічного циклу нормативного блоку. Її вивчення передбачає розв'язання низки завдань фундаментальної професійної підготовки фахівців вищої кваліфікації, зокрема: опанування системою знань сфери психолого-управлінської проблематики.

Мета курсу – розкрити взаємозв'язок та взаємозалежність теорії і практики управління як соціального феномену та належного місця особистості в контексті психології управлінських відносин.

Завдання курсу:

- аналіз теоретичних основ управлінської діяльності як міждисциплінарного науково-практичного напрямку;
- ознайомлення з інноваційними технологіями, формами організації, методами, засобами вивчення складових компонентів системи управлінських відносин;
- прогнозування перспектив розвитку психології управління з означенням пріоритетних напрямів наукового пізнання сучасних зарубіжних та вітчизняних теорій;

➤ вивчення, аналіз та узагальнення практики, досвіду управлінської діяльності у освітній та соціальній сферах професійної діяльності фахівців.

Під час лекційних та семінарських занять, індивідуальної навчально-дослідницької та самостійної роботи студенти **набувають умінь та навички:**

- аналізувати вітчизняні та зарубіжні теорії управління;
- досліджувати пріоритетні напрями розвитку управлінської теорії в соціальному просторі та освіті України;
- опрацьовувати наукову, інформаційну, практичну літературу про методи досліджень та володіти апаратом психодіагностичного обстеження соціальних груп та особистості в них;
- з'ясовувати базові індивідуальні та професійні профілі особистості та вміти використовувати ці дані у практичній роботі;
- на основі отриманих даних формулювати об'єктивні висновки та практичні рекомендації.

Дана навчальна дисципліна вивчається протягом 5,6 семестру. Кількість годин, відведених навчальним планом на вивчення дисципліни, становить 108 год., із них 22 год. – лекції, 20 год. – семінарські заняття, 60 год. – самостійна робота, модульний контроль– 6 год.

Вивчення бакалаврами навчальної дисципліни «Психологія управління» завершується складанням заліку.

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин							
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Практичних	Семінарських	Індивідуальна робота	Самостійна робота	Модульний контроль
Змістовий модуль I ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ									
1.	Вступ. Управління як соціальний феномен	4	4	2					
2.	Предмет науки управління. Етапи розвитку науки	4	4	2		2			
3.	Управлінські культури: загальне та відмінне	4	4	2		2			
	Модульна контрольна робота	2							2
Всього		24	12	6		4		10	2
Змістовий модуль II ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ВІДНОСИН									
4.	Психологія керівництва	8	8	4		4			
5.	Психологія підлеглого	8	8	4		4			
6.	Психологія спілкування в діяльності управління	4	4	2		2			
	Модульна контрольна робота	2							2
Всього		24	20	10		10		30	2
Змістовий модуль III ПСИХОЛОГІЯ ВПЛИВУ В УПРАВЛІННІ									
7.	Управлінський вплив в діяльності керівника	4	4	2		2			
8.	Психологія управління груповими явищами та процесами	4	4	2		2			
9.	Психологія управління конфліктними ситуаціями	4	4	2		2			
	Модульна контрольна робота	2							2
Всього		34	12	6		6		20	2
Всього за навчальний період		108	46	22		20		60	6

ІІІ. ПРОГРАМА

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ

ЛЕКЦІЯ 1. ВСТУП. УПРАВЛІННЯ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН.

Управління як соціальний феномен. Поняття про психологію управління. Рівні психолого-управлінської проблематики. Співвідношення понять «управління» і «менеджмент». Поняття «управлінець». Поняття «менеджер». Управлінська діяльність в різних галузях народного господарства. Управління в сучасній освіті.

Основні поняття теми: управління, управлінська діяльність, організація як соціальна структура, психологія управління, управлінець, керівник, менеджмент, менеджер.

СЕМІНАР 1. ПРЕДМЕТ НАУКИ УПРАВЛІННЯ. ЕТАПИ РОЗВИТКУ НАУКИ.

ЛЕКЦІЯ 2. УПРАВЛІНСЬКІ КУЛЬТУРИ: ЗАГАЛЬНЕ ТА ВІДМІННЕ.

Основні управлінські культури: характерні риси й особливості. Тенденції розвитку управлінської думки. «Класична теорія наукового менеджменту». Розвиток доктрини «людських стосунків». Сучасні теорії управління. Наукові підходи в управлінні. Американська управлінська культура. Європейська управлінська культура. Японська управлінська культура. Радянська управлінська культура.

Основні поняття теми: управлінська культура, системний підхід, ситуаційний підхід, емпіричний підхід, кількісний підхід, професіоналізація науки управління, орієнтація на людину.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ ІІ ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ВІДНОСИН

ЛЕКЦІЯ 3. ПСИХОЛОГІЯ КЕРІВНИЦТВА.

Керівництво й лідерство як соціальні феномени. Основні функції управлінської діяльності. Основні теорії лідерства. Підходи до визначення професійно важливих якостей керівника. Психологія індивідуального стилю управління. Підготовки й прийняття управлінських рішень. Ділова кар'єра керівника.

Основні поняття теми: управлінець, лідер, керівник, індивідуальний стиль діяльності, ролі керівника, ролі лідера, формальний керівник, формальний лідер, неформальне керівництво.

СЕМІНАР 2. ПСИХОЛОГІЯ КЕРІВНИЦТВА.

ЛЕКЦІЯ 4. ПСИХОЛОГІЯ ПІДЛЕГЛОГО.

Особистість підлеглого як об'єкт управління. Соціалізація особистості як соціальний феномен. Характеристика процесу адаптації підлеглого до умов організації. Система регуляції поведінки й діяльності особистості. Роль організаційних цінностей, ритуалів і традицій у регуляції поведінки й діяльності підлеглого.

Основні поняття теми: особистість підлеглого, психолого-управлінський підхід, структура особистості підлеглого, соціалізація особистості, адаптація та її види, соціальна позиція, соціальні ролі, соціальні норми, соціальні очікування, експектації.

СЕМІНАР 3. ПСИХОЛОГІЯ ПІДЛЕГЛОГО.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1. ПСИХОЛОГІЯ СПІЛКУВАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ УПРАВЛІННЯ.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III ПСИХОЛОГІЯ ВПЛИВУ В УПРАВЛІННІ

ЛЕКЦІЯ 5. ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ ГРУПОВИМИ ЯВИЩАМИ ТА ПРОЦЕСАМИ.

Соціальна організація як об'єкт управління. Соціальна група. Види організації. Принципи побудови організації. Механізми групової динаміки в організації. Феномени групової життєдіяльності. Соціально-психологічний клімат в організації. Особливості управління різними групами. Механізми впливу на групу та індивіда в ній.

СЕМІНАР 4. УПРАВЛІНСЬКИЙ ВПЛИВ В ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА.

СЕМІНАР 5. ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ ГРУПОВИМИ ЯВИЩАМИ ТА ПРОЦЕСАМИ.

СЕМІНАР 6. ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТНИМИ СИТУАЦІЯМИ.

V. СЕМІНАРСЬКІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ

СЕМІНАР 1. ПРЕДМЕТ НАУКИ УПРАВЛІННЯ. ЕТАПИ РОЗВИТКУ НАУКИ.

Предмет науки управління. Теоретичні задачі раціонального управління. Етапи становлення науки управління. «Класична теорія наукового менеджменту». Розвиток доктрини «людських стосунків». Сучасні теорії управління. Провідні етапи сучасної вітчизняної управлінської діяльності. Мистецтво управління. Управлінські відносини. Зміст основних

управлінських напрямів. Головна задача керівника. Підлеглий у системі керівництва. Складові управлінських апаратів.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ ВІДНОСИН

СЕМІНАР 2. ПСИХОЛОГІЯ КЕРІВНИЦТВА.

Лідерство і керівництво. Теорії лідерства. Підходи до визначення професорами керівника. Загальні якості керівника. Конкретні якості керівника. Специфічно-ділові якості керівника. Стили управління. Параметри стилів управління. Об'єктивні та суб'єктивні фактори в управлінні. Кар'єра керівника: планування і реалізація.

СЕМІНАР 3. ПСИХОЛОГІЯ ПІДЛЕГЛОГО.

Структура особистості підлеглого. Психічні процеси, психічні стани, психічні властивості у діяльності підлеглого. Етапи соціалізації та їх вплив на стиль діяльності підлеглого. Адаптація у професійному середовищі. Система соціальної регуляції поведінки і діяльності.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III ПСИХОЛОГІЯ ВПЛИВУ В УПРАВЛІННІ

СЕМІНАР 4. УПРАВЛІНСЬКИЙ ВПЛИВ В ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА.

Зміст та специфіка управлінського впливу. Способи управлінського впливу. Індивідуальні особливості об'єктів управлінського впливу. Когнітивний рівень впливу. Емоційний рівень впливу. Компоненти управлінського впливу. Теорія когнітивного дисонансу.

СЕМІНАР 5. ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ ГРУПОВИМИ ЯВИЩАМИ ТА ПРОЦЕСАМИ.

Групова динаміка в управлінні. Групові рішення. Система соціальних зв'язків та контактів. Групова думка. Групові настрої. Мотивація в групі. Відчуття належності в групі. Етап ознайомлення. Етап дискусій. Етап рольової орієнтації. Соціальна фацилітація. Феномен деіндивідуалізації. Феномен групової поляризації. Феномен впливу меншості. Ділові ролі в організації. Чутки в організації. Проведення соціометрії. Поняття про референтометрію.

СЕМІНАР 6. ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТНИМИ СИТУАЦІЯМИ.

Міжособистісний конфлікт як соціальний феномен. Причини і умови виникнення конфлікту Структурні компоненти конфлікту. Образи конфліктної ситуації. Дії учасників конфлікту. Вирішення конфліктних ситуацій. Динаміка виникнення і розвитку конфлікту. Управління конфліктними ситуаціями в умовах сумісної діяльності.

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Дослідження поняття «управління» як феномену	4
2	Етапи розвитку науки «Психологія управління»	2
3	Управлінські культури	2
4	Психологія керівництва	10
5	Психологія підлеглого	8
6	Психологія спілкування	10
7	Психологія групових процесів	10
8	Психологія конфліктів	8
	Разом	60

9. Індивідуальні завдання (ІНДЗ) ІНДИВІДУАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНА РОБОТА (навчальний проект)

Індивідуальна навчально-дослідна робота є видом позааудиторної індивідуальної діяльності.

Індивідуальне завдання (ІЗ) з курсу «Психологія управління» – це вид науково-дослідної роботи спеціаліста, що містить результати самостійного практично-дослідницького пошуку.

Зміст ІНДЗ: Створення та апробація психодіагностичного комплексу з проблем управління персоналом (30 б)

Оцінка з ІНДЗ є обов'язковим балом, який враховується при підсумковому оцінюванні навчальних досягнень студентів з навчальної дисципліни «Психологія управління».

Орієнтовна тематика психодіагностичних комплектів з навчальної дисципліни «Психологія управління»

Варіант 1: Здатність до лідерства (автор Р.С.Немов); Особистісний опитувальник Г.Шмішека; Методика оцінки впевненості в собі

Варіант 2: Ефективність лідерства (Р.С.Немов); Дослідження спрямованості й системи відносин особистості за допомогою методики «Незавершені речення Сакса й Леві»; Визначення психологічного клімату в організації.

Варіант 3: Оцінка стилю управління; Самооцінка; Чи схильні Ви до конфліктів.

Варіант 4: Визначення ціннісних орієнтацій; Діагностика провідного стану «Я» в управлінському спілкуванні; Ведучий або ведений?

Варіант 5: Оцінка стилю міжособистісного спілкування; Діагностика рівня самооцінки особистості керівника; Оцінка рівня конфліктності особистості.

Варіант 6: Самооцінка актуальності стресового стану; Який Ваш стиль поведінки в конфліктній ситуації; Опитувальник особистісної орієнтації Шострома (коротка форма, розроблена Джоунс і Крендалл).

Варіант 7: Чи Ведете Ви здоровий спосіб життя й чи вмієте продуктивно працювати?; Експрес-методика по вивченню соціально-психологічного клімату в первинному підрозділі організації (О.С.Михалюк і А.Ю.Шапиро); Методика оцінки емпатичності керівника.

Варіант 8: Методика оцінки впевненості в собі; Як Ви ставитеся до критики?; Особистісний профіль кризи.

Варіант 9: Як Ви ставитеся до власного здоров'я? Який Ви керівник?; Визначення ступеня сугестивності.

Варіант 10: Чи володієте Ви аудиторією?; Визначення ділових ролей членів організації; Яка Ваша стійкість до стресу.

**Навчально-методична карта дисципліни «Психологія управління»
для напрямку 6.030103 Практична психологія (освітньо-професійний рівень перший «бакалавр»)**

Разом: 108 год.: лекції – 22 год., семінарські заняття – 20 год., самостійна робота – 60 год.,
модульний контроль – 6 год., залік. Макс кількість балів – 157. Коефіцієнт – 1,57

Модулі	Змістовий модуль I	Змістовий модуль II	Змістовий модуль III
Назва модуля	Загальні основи психології управління	Психологія управлінських відносин	Психологія впливу в управлінні
Кількість балів за модуль	50 балів	85 бал	62 бал
Теми лекцій	1. Вступ. Управління як соціальний феномен (1 бал). 2. Предмет науки управління. Етапи розвитку науки (1 бал) 3. Управлінські культури (1 бал)	4. Психологія керівництва (1 бал) . 5. Психологія підлеглого (1 бал) 6. Психологія спілкування в діяльності управління (1 бал)	7. Психологія управління (2 бали) груповими явищами та процесами 8. Психологія управління конфліктними ситуаціями (1 бал) 9. Управлінський вплив в діяльності керівника (2 бали)
Теми семінарських занять	1. Предмет науки управління. Етапи розвитку науки (11 балів). 2. Управлінські культури: загальне та відмінне (11 балів).	1,2 Психологія керівництва (22 бали). 3,4. Психологія підлеглого (22 бали) 5. Психологія спілкування в діяльності управління (11 бали).	1. Психологія управління груповими явищами та процесами (11 балів) 2. Психологія управління конфліктними ситуаціями (11 балів) 3. Управлінський вплив в діяльності керівника (11 балів).
ІНДЗ	Створення та апробація психодіагностичного комплексу з проблем управління персоналом (30 б)		
Самостійна робота	Створення та апробація 1 тренінгового заняття (20 б)		
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота 1 (25 балів)	Модульна контрольна робота 1 (25 балів)	Модульна контрольна робота 2 (25 балів)
Підсумковий контроль	Залік		

Загальна кількість балів – 157, коефіцієнт: 1,57

СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Навчальні досягнення бакалаврів із дисципліни «Психологія управління» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності магістрантів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти. Систему рейтингових балів для різних видів контролю подано у табл. 6.1.

Таблиця 6.1

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

№ /п	Вид діяльності	Кількість рейтингових балів
1.	Лекційні заняття	12
2.	Семінарські заняття	110
3.	Самостійна робота	60
4.	Модульний контроль	75
5.	Максимальна сума балів	157
6.	Коефіцієнт	1,57
Підсумковий рейтинговий бал: 100		

Порядок переведення рейтингових показників успішності у європейські оцінки ECTS

Підсумкова кількість балів (max – 100)	Оцінка за 4-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Залік
1 – 34	«незадовільно» (з обов'язковим повторним вивченням курсу)	F	не зараховано
35 – 59	«незадовільно» (з можливістю повторного складання)	FX	
60 – 68	«достатньо»	E	зараховано
69-74	«задовільно»	D	
75 – 81	«добре»	C	

82-89	«дуже добре»	В	
90 – 100	«відмінно»	А	

Загальні критерії оцінювання успішності магістрантів, які отримали за 4-бальною шкалою оцінки «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно», подано у табл.:

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень бакалаврів:

Оцінка	Критерії оцінювання
«відмінно»	ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
«добре»	ставиться за вияв магістрантом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді магістранта наявні незначні помилки.
«задовільно»	ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але магістрант спроможний усунути їх із допомогою викладача.
«незадовільно»	виставляється магістранту, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться магістру, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення магістратури ВНЗ без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.

VII. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

- *Словесні*: лекція, семінар, пояснення, розповідь, бесіда.
- *Наочні*: спостереження, ілюстрація, демонстрація.
- *Практичні*: вправи.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота магістрів: з друкованими та електронними інформаційними носіями; виконання індивідуального навчально-дослідного завдання.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни.

VIII. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

Викладання навчальної дисципліни «Психологія управління» відбувається на основі таких складових методичного забезпечення:

- друковані джерела, що відображають зміст науки (підручники, посібники, монографії, публікації у фахових виданнях);
- електронні джерела, що відображають зміст науки,
- контрольні тести та практичні завдання (психологічні задачі);

комплексні кваліфікаційні роботи та ректорські контрольні роботи (електронний ресурс).

14. Рекомендована література

Базова

1. Кабаченко Т.С., Психологія управління: Учеб. пособ. – М.: Педагогическое общество России, 2001. – 240 с.

2. Кайлюк, Є.М., Фесенко, Г.Г. Психологія управління: Навчальний посібник. ХНАМГ, Харків, 2007.

3. Машков В.Н. Психологія управління: Учеб. пособ. - СПб.: Изд – во Михайлова В.А., 2000.- 208 с.

4. Мельник Л.П. Психологія управління: Курс лекцій. – 2-ге вид., стереотип. – К.: МАУП, 2002. – 176 с.

5. Психологія управління: Учебное пособие. - 2-е изд. – СПб.: Изд-во Михайлова В.А., 2002. – 254 с.

6. Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія управління: Посібник. Академвидав, Київ, 2003.

Допоміжна

1. . Гуленко В. В., Молодцов А. В. Соционика для руководителя: В 2 кн. Кн. 2.
7. 7. Основы социоанализа. — 2-е изд.— К.: МЗУУП 1993.
2. Зайверт Л. Ваше время — в Ваших руках (Советы руководителям, как эффективно использовать рабочее время): Пер. с нем. — М.: Экономика, 1991.
3. Займитесь собой: Пособие по саморегуляции и самосовершенствованию. — М., 1995.
4. Иванцевич Дж., Лобанов А. А. Человеческие ресурсы управления. М.: Дело, 1993.
5. Карпичев В. Самоменеджмент: Введение в проблему // Пробл. теории и практики управления. — 1994. — № 3.

15. Інформаційні ресурси

1. ... Література по тематиці навчального курсу читальному залі та на абонементі Київського університету імені Бориса Грінченка.
2. Література по тематиці навчального курсу в читальному залі Національній бібліотеки України Вернадського.
3. Література по тематиці навчального курсу в читальному залі і на абонементі Парламентській бібліотеки.
4. Статті, літературні джерела по тематиці навчального курсу в пошукових системах Інтернету.